ज्योतिर्मय

साहित्याचे विद्यापीठ

Online Journal of Literature....

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक ७२ वा ❑ बुधवार दि.२३ एप्रिल २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

जागतिक पुस्तक दिनाचा अन्वयार्थ...

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

दरवर्षी २३ एप्रिल जागतिक पुस्तक दिन म्हणून साजरा केला जातो. जागतिक पुस्तक दिन, ज्याला जागतिक पुस्तक आणि कॉपीराइट दिवस किंवा आंतरराष्ट्रीय पुस्तक दिवस म्हणूनही ओळखले जाते, हा वाचन, प्रकाशन आणि कॉपीराइटला प्रोत्साहन देण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना द्वारे आयोजित केलेला वार्षिक कार्यक्रम आहे. पहिला जागतिक पुस्तक दिन २३ एप्रिल १९९५ रोजी साजरा करण्यात आला. युनायटेड किंग्डम आणि आयर्लंडमध्ये संबंधित कार्यक्रम मार्चमध्ये साजरा केला जातो. जागतिक पुस्तक आणि कॉपीराइट दिनानिमित्त, युनेस्को पुस्तक उद्योगातील प्रमुख क्षेत्रांतील सल्लागार समितीसह, एका वर्षासाठी वर्ल्ड बुक कॅपिटलची निवड करते. प्रत्येक नियुक्त वर्ल्ड बुक कॅपिटल सिटी पुस्तक आणि वाचन साजरे करण्यासाठी आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी उपक्रमांचा कार्यक्रम राबवते. २०२३ मध्ये, घानाची राजधानी अक्राला जागतिक पुस्तक राजधानी म्हणून नियुक्त करण्यात आले.

या दिवशी अनेक प्रमुख लेखक, विल्यम शेक्सपियर, मिगुएल डी सर्व्हेंटेस आणि इंका गार्सिलासो डी ला वेगा यांचे निधन झाले . १९९५ मध्ये पॅरिसमध्ये झालेल्या युनेस्कोच्या जनरल कॉन्फरन्ससाठी ही तारीख एक नैसर्गिक निवड होती, या तारखेला पुस्तके आणि लेखकांना जागतिक श्रद्धांजली वाहण्यासाठी, सर्वांना पुस्तके वाचण्यास प्रोत्साहित करण्यासाठी.दिवस साजरा केला जातो.

पुस्तके ज्ञानाने भरलेली असतात, ती तुम्हाला जीवनाचे धडे देतात आणि ती तुम्हाला कष्ट, प्रेम, भीती आणि जीवनाचा एक भाग असलेल्या प्रत्येक छोट्या गोष्टीबद्दल शिकवतात . पुस्तके शतकानुशतके अस्तित्वात आहेत आणि त्यात आपल्या भूतकाळाचे, संस्कृतींचे आणि संस्कृतींचे ज्ञान आहे. पुस्तके, त्यांच्या सर्व स्वरूपात, आपल्याला शिकण्याची आणि स्वतःला माहिती ठेवण्याची संधी देतात. ती आपले मनोरंजन देखील करतात आणि जग समजून घेण्यास मदत करतात, त्याच वेळी ते आपल्याला वेगळेपणाची एक खिडकी देतात.

हा दिवस प्रत्येक देशांमध्ये वेगवेगळ्या पद्धतीने साजरा केला जातो. काही ठिकाणी विनामूल्य पुस्तकांची विक्री केली जाते. काही ठिकाणी स्पर्धांचं आयोजन केलं जातं. तर, काही ठिकाणी वाचनालयांमध्ये एक दिवस मोफत पुस्तके वाचायला दिली जातात.

उत्तर अमेरिकेत, जागतिक पुस्तक दिन विविध कार्यक्रम आणि उपक्रमांद्वारे साजरा केला जातो, ज्यामध्ये पुस्तक मेळे आणि शाळांना लेखकांच्या भेटींचा समावेश आहे.

युरोपमध्ये, जागतिक पुस्तक दिनाच्या परंपरा त्यांच्या संस्कृतींच्या समृद्ध विविधतेचे प्रतिबिंबित करतात. उदाहरणार्थ, स्पेनमध्ये ला डायडा डे सँट जोर्डी हा दिवस आहे, ज्या दिवशी लोक पुस्तके आणि गुलाब भेट म्हणून देतात, साहित्य आणि प्रेम दोन्ही साजरे करतात.

दरम्यान, यूके वर्ल्ड बुक नाईटचे आयोजन करते, जिथे स्वयंसेवक वाचनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी मोफत पुस्तके वितरित करतात.

भारतात, विविध लोकसंख्येच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी विविध भाषांमध्ये पुस्तक मेळे आणि वाचन आयोजित करणे सामान्य आहे.

चीन अनेकदा पुस्तकांशी संबंधित प्रदर्शने आणि कार्यक्रम आयोजित करतो, पारंपारिक आणि समकालीन साहित्याला प्रोत्साहन देतो.

जपानमध्ये, हा दिवस लोकप्रिय लेखकांच्या पुस्तकांवर स्वाक्षऱ्या आणि साहित्यकृतींच्या विशेष भेटवस्तूंद्वारे साजरा केला जातो.

आफ्रिकेत, केनिया आणि नायजेरिया सारखे देश अनेकदा स्थानिक लेखक आणि साहित्यिकांचे पुस्तक महोत्सव आयोजित करतात.

दक्षिण अमेरिका अर्जेंटिना आणि ब्राझील सारख्या ठिकाणी थेटपणे एक्सचेंजेस आणि सार्वजनिक प्रचाराचे आयोजन करते, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय दोन्ही कामांना प्रोत्साहन देते.

उत्तर अमेरिकेत, युनायटेड स्टेट्स लेखकांच्या भेटीगाठी आणि शालेय पुस्तकांच्या ड्रायव्हर्ससह दिवस साजरा करते. सर्व वाचनप्रेमीना पुस्तक दिनाच्या हार्दिक शुभेच्छा.

कराडमध्ये होणार नवोदित मराठी साहित्य संमेलन

९ व १० मे ला यशवंतराव चव्हाण नाट्यगृहात भरणार ३१वे संमेलन; प्रविण गायकवाड अध्यक्षपदी

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

पुणे– अखिल भारतीय मराठी साहित्य परिषद आयोजित ३१ व्या अखिल भारतीय नवोदित मराठी साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदी सुप्रसिद्ध साहित्यिक प्रविण गायकवाड यांची निवड झाली असल्याची माहिती साहित्य परिषदेचे राष्ट्रीय अध्यक्ष डॉ. शरद गोरे यांनी दिली.

समता, बंधुता व एकात्मता ही मुल्ये केंद्रस्थानी मानून शिव, शाहू, फुले, आंबेडकर यांच्या विचारांने सामाजिक प्रबोधन व सामाजिक परिवर्तन या करिता प्रवीण गायकवाड गेली ३५ वर्षे कार्यरत आहेत. मराठे शुद्र, हिंदू की ब्राम्हणी, आरक्षण, शिवचरित्रातून रामदास व दादोजी कोंडदेव हटावो, संभाजी ब्रिगेड एक अभ्यास, मराठा क्रांती मोर्चा आदी ग्रंथांचे त्यांनी लेखन केले असून सामाजिक, ऐतिहासिक विषयांवर ३ हजारांहून अधिक व्याख्याने त्यांनी दिली आहेत.

९ व १० मे २०२५ रोजी यशवंतराव चव्हाण नाट्यगृह कराड या ठिकाणी हे संमेलन संपन्न होणार असून या संमेलनाचे उद्घाटन शरदचंद्र पवार करणार आहेत. ग्रंथदिंडी, उद्घाटन समारंभ, परिसंवाद, चर्चासत्र, कथाकथन, कविसंमेलन असा भरगच्च कार्यक्रम होणार असून या संमेलनात देशभरातील ९०० साहित्यिक उपस्थित राहणार आहेत.

यापूर्वी पुणे, मुंबई, नांदेड, उदगीर, तुळजापूर, लातूर, धाराशिव, वणी, रत्नागिरी, गोंदिया, शेवगाव,बारामती, मंठा, सोलापूर, छत्रपती संभाजीनगर ,याठिकाणी संपन्न झाले होते.

नुकतीच डॉ. शरद गोरे यांच्या अध्यक्षतेखाली कराड येथे बैठक संपन्न झाली या बैठकीत सर्वांनूमते संमेलनाध्यक्ष म्हणून प्रविण गायकवाड यांची निवड करण्यात आली. पश्चिम महाराष्ट्र अध्यक्ष डॉ. नितीन नाळे, कोल्हापूर विभागीय अध्यक्ष विकास भोसले, सातारा जिल्हा अध्यक्ष संदीप पवार, महाराष्ट्र उपाध्यक्ष डॉ. हनुमंत चिकणे, पश्चिम महाराष्ट्र कार्याध्यक्ष विक्रम शिंदे, कराड तालुका अध्यक्ष डॉ. शंकरराव खापे, कराड तालुका उपाध्यक्ष डॉ.दादाराम साळुंखे, कराड तालुका सचिव प्रकाश पिसाळ, किशोर पाटील, मानसिंग पाटील, वामन अवसरे, सुशील कांबळे, रामचंद्र

पाटील, विजय कोळेकर, विद्या पवार आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते.

संधी शोधण्यापेक्षा संधी निर्माण करावी–आशिष निनगुरकर

ज्योतिर्मय 📖 सराहित्य

मुंबई – दोन माणसे भेटली की,ती आधी हिंदी किंवा इंग्रजीमध्ये संवाद साधतात.आपल्या आजूबाजूच्या वातावरणाप्रमाणे मुलांची वाढ होत असते. आपण जे बोलतो तेच शब्द ते पकडतात. त्यामुळे आपण आपल्या मातृभाषेत बोलणे गरजेचे आहे.केवळ बोलून होणार नाही तर त्यासाठी आपण स्वतः आग्रही राहायला हवे. मुलांना आवडीप्रमाणे शिक्षण दिले, तर ते स्वतः चा एक वेगळा ठसा उमटवू शकतात, असे प्रतिपादन लेखक- कवी आशिष निनगुरकर यांनी केले.

विलेपार्लेच्या सुभाष रोडवरील किलबिल बालवाडीचा वार्षिकोत्सव प्रसंगी लेखक- कवी आशिष निनगुरकर बोलत होते. यावेळी व्यासपीठावर प्रमुख पाहुणे आशिष निनगुरकर यांच्यासमवेत किलबिल बालवाडीच्या प्रमुख सौ.छाया गाडे,शालिनी शिगवण व सौ.जयश्री निनगुरकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. ते पुढे म्हणाले, आपली मराठी भाषा समृद्ध आहे. आपल्याला मराठी भाषेचा अभिमान असायला हवा. लहानपणी शिकवलेले मातृभाषेतील शिक्षण हे दिर्घकाल मनाच्या पटलावर कोरून राहते. त्यामुळे मुलांना मराठी भाषेची गोडी लागण्यासाठी पालक म्हणून आपली जबाबदारी सर्वात मोठी असल्याचे त्यांनी सांगितले.आजच्या धावपळीच्या जगात संधीची वाट बघत किंवा संधी शोधत बसण्यापेक्षा आपण संधी निर्माण करायला हवी. असे त्यांनी आवर्जून सांगितले. सौ.छाया गाडे मॅडम यांनी मराठी शाळा किती महत्वाच्या आहेत व आपण त्या का टिकवल्या पाहिजेत असे स्पष्टपणे सांगितले.

कार्यक्रमाची सुरुवात गणपती पूजन व दीप प्रज्वलनाने झाली. पाहुण्यांचा परिचय प्रतीक्षा साळवे यांनी करून दिला. लहान मुलांनी सादर केलेल्या कार्यक्रमांना विशेष दाद मिळाली. जयवर्धन साळवे, देवांश निनगुरकर, निव्या कायंदेकर, अद्विका जवरे, अद्वैत कुडाळकर, सार्थक वळंजू, चैतन्य पाष्टे, शौनक खेडेकर, सौख्य पांचाळ, आराध्या रोटकर व आध्या शिवगण आदी विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. प्रास्ताविक सौ.छाया गाडे यांनी मानले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी

ज्योती कायंदेकर, स्वाती पांचाळ, कविता खेडेकर, तन्वी वळंजू, श्रुती कुडाळकर, सारिका, विजय कायंदेकर व सदानंद पांचाळ आदी प्रयत्नशील होते.

माजी जिल्हाधिकारी व.ल.गवई जीवन-गौरव पुरस्काराने सन्मानीत

ज्योतिर्मय 📖 सराहित्य

पुणे – दिनांक २०एप्रील २०२५ रोजी सृष्टी चौक पिंपळे (गुरव) येथील सह्याद्री आदिवासी विकास संस्थेच्या सभागृहात त्रिरत्न बहूद्देशिय संस्था, पिंपळे (गुरव), यांच्या सदस्यांचा स्नेह-मेळावा घेण्यातआला. त्यासाठी जवळपास ६० कुटूंबांनी सहभाग नोंदविला. मेळाव्याच्या प्रथम सत्रात (सकाळी १०.००ते २.३०) डॉ.प्रविण मोतीवाला, समुपदेशक, शुक्रवार पेठ, पुणे आणि बबन पोतदार, ज्येष्ठ ग्रामीण साहित्यिक, पुणे ह्यांची प्रमुख वक्ते, म्हणून मोलांची भाषणे झाली. तसेच प्रमुख पाहूणे म्हणून आर.टी.घोडके, सेवानिवृत्त मुख्याध्यापक, व.ल.गवई माजी जिल्हाधिकारी, मुंबई,यांचे देखील बहूमोल मारगदर्शन मेळाव्याला लाभले. व.ल.गवई यांच्या प्रशासकीय कारकिर्दीचा लाभ अनेक कुटुंबांनी घेतल्याचे दिसून आले. या प्रसंगी त्यांना संस्थेतर्फे, ‘‘जीवन-गौरव‘‘ पुरस्काराने सन्मानीत करण्यात आले.

सत्कारास उत्तर देतांना त्यानी सांगीतले की, समाजातील नोकरीत लागलेल्यांनी किमान एका व्यक्तीस तरी नोकरीत लागण्यास शिक्षण घेण्यास, व्यवसाय उभारण्यास मदत केली पाहिजे.‘‘

स्नेह -मेळाव्याच्या दुस-या सत्रात सर्व हजर असलेल्या कुटुंबियांनी आपल्या कुटूंब-सदस्यांचा परिचय स्टेजवर येऊन दिला व आपापले म्हणने मांडले.

सदर स्नेह-मेळावा यशस्वी करण्यासाठी, संस्थेच्या सर्व सदस्यांनी तन-मन-धनाने सहकार्य केले.शेवटी संस्थेचे अध्यक्ष रामचंद्र मोरे आणि सचिव बाबाराव अंभोरे यांनी सर्व उपस्थितांचे आभार मानले.

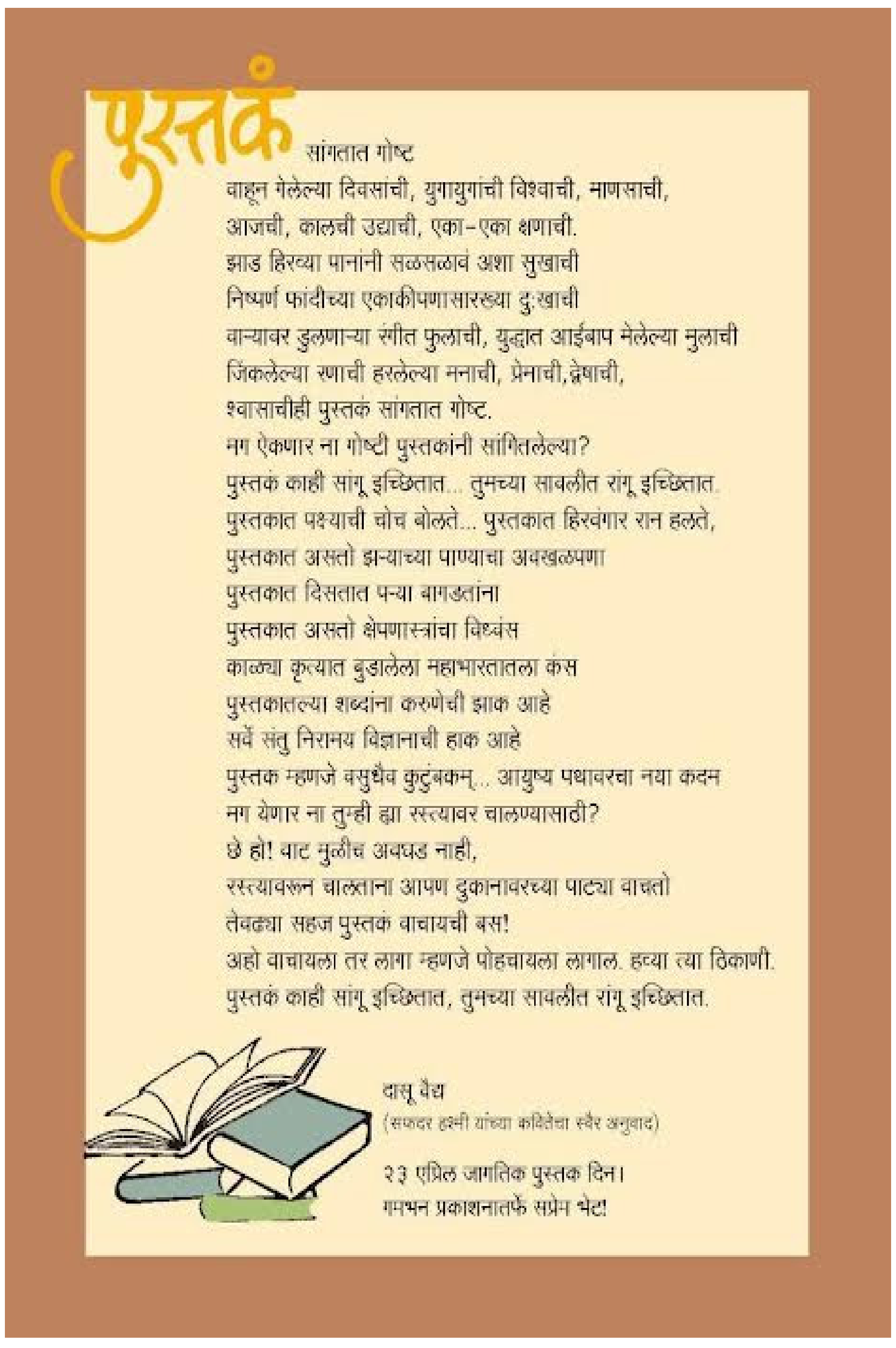

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

तणावपूर्ण वातावरणावर मात करावी

ज्योतिर्मय साहित्य

तणाव हा तुमच्या जीवनातील बदलांना तुमच्या शरीराचा प्रतिसाद आहे. कारण जीवनात सतत बदल होत असतात. रोजच्या रोजघरापासून अथवा कामावर जाण्यापासून ते अगदी लग्न, घटस्फोट किंवा प्रिय व्यक्तीचा मृत्यू यासारख्या जीवनातील मोठ्या बदलांशी जुळवून घेणे; यासारख्या नित्यक्रमातील बदल, तणाव टाळता येत नाहीत. तुमचे ध्येय सर्व ताणतणाव दूर करणे नसून अनावश्यक ताण दूर करणे आणि बाकीचे प्रभावीपणे व्यवस्थापित करणे, हे असले पाहिजे. तणावाची काही सामान्य कारणे आहेत, जी अनेक लोकांना अनुभवायला येतात, परंतु प्रत्येक व्यक्ती वेगळी असते. त्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीचे तणाव देखील भिन्न असतात. तणाव अनेक स्त्रोतांकडून येऊ शकतो, ज्यांना ''तणावदार'' म्हणून ओळखले जाते. कारण ज्याला ''तणावपूर्ण'' समजले जाते, त्याबद्दलचा आपला अनुभव, जीवनात आपण जे अनुभवतो त्याबद्दलच्या आपल्या अनोख्या जाणिवेमुळे, आपल्या स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्व गुणधर्म, उपलब्ध संसाधने आणि सवयीनुसार विचार करण्याच्या पद्धतींवर आधारित असतो अथवा तयार होतो.अशावेळी परिस्थिती ''तणावपूर्ण'' म्हणून ओळखली जाऊ शकते. एका व्यक्तीद्वारे तणाव देणारे आणि दुसर्याद्वारे फक्त ''आव्हान देणारे'' असेच वातावरण असते. अनेक लोकांना त्यांच्या नोकर्यात, नातेसंबंध, आर्थिक समस्या आणि आरोग्य समस्या, तसेच गोंधळ किंवा व्यस्त वेळापत्रक यासारख्या अधिक सांसारिक गोष्टींमुळे ताण येतो. या ताणतणावांचा सामना करण्यासाठी कौशल्ये शिकल्याने तुमचा तणावाचा अनुभव कमी होण्यास मदत होऊ शकते. जेव्हा आपण स्वतःला अशा परिस्थितीत शोधतो,तेव्हा आपल्याकडूनअधिक अपेक्षा असतात, परंतु अशावेळी आपले नियंत्रण थोडे असते आणि काही निवडीवर ते अवलंबून असते.त्यामुळे आपल्याला तणावाचा अनुभव येण्याची शक्यता असते. जेव्हा आपल्याला सुसज्ज, सुखद वाटत नाही तेव्हा आपल्याला तणाव देखील जाणवू शकतो.

अनोखे अंदमान

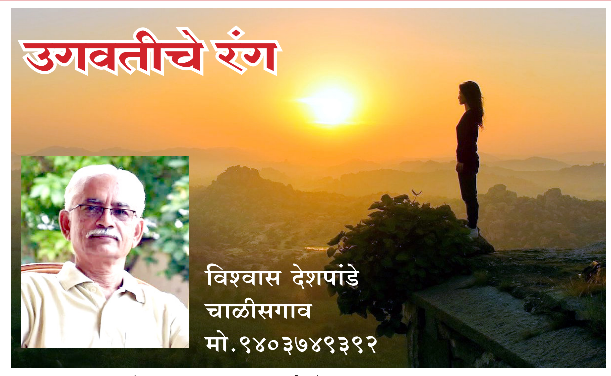

ज्योतिर्मय साहित्य

''मी आहे सेल्युलर जेल मी पाहिलं आहे रक्त, पाहिलं आहे बळ, आणि ऐकल्या आहेत मौनातील किंकाळ्या''

स्वा. सावरकर, बटुकेश्वर दत्त, डेव्हिड बॅरीसारखे उन्मत्त इंग्रज अधिकारी, उपोषण करणारे कैदी या सगळ्यांचं जणू पुन्हा दर्शन होतं. हा शो केवळ माहिती देत नाही, तो इतिहास अनुभवायला लावतो. या साऊंड शो मध्ये नासिरुद्दीन शहा, ओम पुरी, टॉम अल्टर यासारख्या दिग्गज कलाकारांचे आवाज वापरल्यामुळे तो अत्यंत प्रभावी झाला आहे. प्रत्येक प्रकाशझोतासोबत वातावरण भारून जातं. एखाद्या कोठडीवर प्रकाश पडतो आणि तिथून एक आवाज येतो जणू इतिहास जिवंत होतो. काही प्रसंगांनी मन सुन्न होतं, काहींनी डोळे पाणावतात. येथे लता मंगेशकर यांनी गायलेलं गाणं आठवल्याशिवाय राहत नाही. ए मेरे वतन के लोगो, जरा आंख में भरलो पानी, जो शहीद हुए है उनकी, जरा याद करो कुर्बानी.

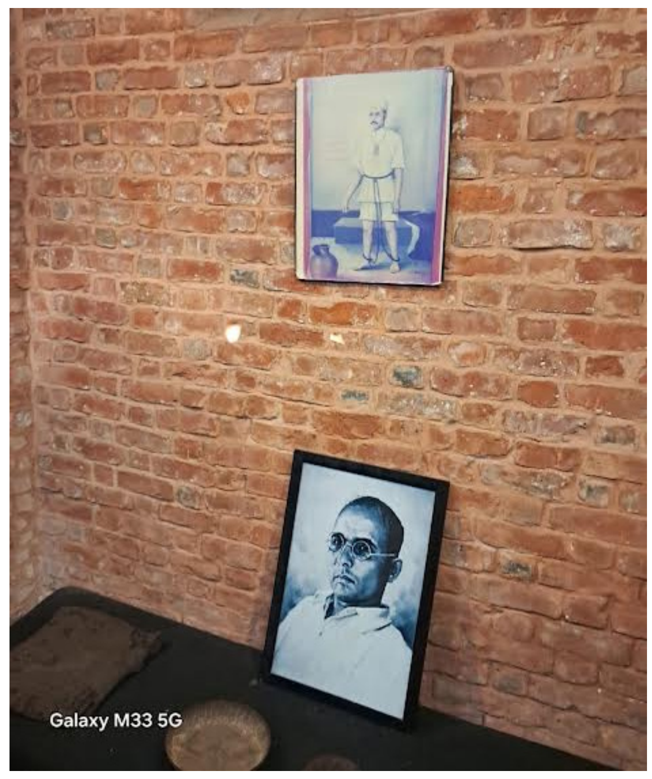

सेल्युलर जेलला भेट देणं म्हणजे केवळ पर्यटन नव्हे, तो एक आत्मानुभव आहे. इथे आल्यावर इतिहास पुस्तकातला राहत नाही तो तुमच्या श्वासात मिसळतो. त्या भिंती, त्या कोठड्या, तो अंधार, आणि ते क्षण सगळं काही तुमच्याबरोबर निघतं, तुमच्या अंतःकरणात जागा घेतं.

सेल्युलर जेलसारख्या तीर्थस्थळाला भेट देऊन तेथून न संपणारी ऊर्जा सोबत घ्यायची असते.

अशा भारावलेल्या अवस्थेतच आम्ही सगळे हॉटेलला परतलो, पण मन मात्र तिथेच अडकून पडलं होतं. रात्री झोपताना डोळ्यांसमोर पुन्हा पुन्हा त्या कोठड्या येत होत्या.

त्या वीर क्रांतिकारकांनी आपलं आयुष्य गमावून आपल्यासाठी स्वातंत्र्याचा जो दीप प्रज्वलित केला त्याच प्रकाशात आपण आज मोकळा श्वास घेत आहोत. त्यांचे आपल्यावर हे मोठे ऋण आहेत. कधीही न फिटणारे ! **(क्रमशः)**

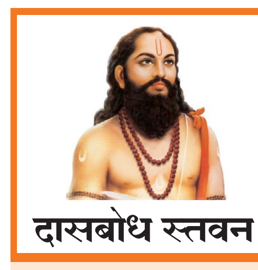

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

स्वगुण परीक्षा (ब)

ज्योतिर्मय साहित्य

जय जय रघूवीर समर्थ

नमस्कार भगवंत भक्त मंडळी.

समर्थांनी ४६ ओव्या मध्ये या समासाचे यथोचित वर्णन केले आहे. ते कसे हे आता पाहुयात.

तर मंडळी मागच्या समासात देहविकाराच्या आहारी गेलेला मनुष्यप्राणी किती विखारी होतो हे अभ्यासले याच्याच पुढे तो व्यसनी बनतो. म्हणजेच देहाच्या आहारी जातो असे म्हणावेसे वाटते. (अ) समास अभ्यासत असताना आपण पाहिले की त्याची प्रथम पत्नी मरण पावल्यावर तो दुसरे लग्न करतो, दुसरे लग्न झाल्यावर तो अत्यंत व्यसनी बनतो. स्त्री देहाला परम सुख समजतो पण धर्मपालनाच्या सर्व मर्यादा तो सोडतो. बायको वयात आलेली नसल्याने तो अधर्माने वागतो अनेक रोग त्याला होतात. म्हणजे समर्थांनी स्वधर्म किती श्रेष्ठ आहे हे या समासात सांगितले आहे.

अधर्माने वागुन स्वतःच्या आयुष्याचे वाटोळे करून घेऊ नका. संयत धीर धर्मरक्षण,स्वकुळाचा ऊद्धार,

अतिलोभापायी वारेमाप धनसंपत्ती गोळा करणे सत्कर्म न करणे दानधर्म नकरणे, आहे त्या धनद्रव्याचा वापर योग्य प्रकारे न करता धनसंपदा साठवून ठेवणे. अशा अवस्थेत घरावर दरोडा पडला तर सगळं धनसंपदा चोर चोरून नेतात व हा कफल्लक होतो.

अशा रितीने वाईट मार्गाने मिळवलेला पैसा संपून जातो व हा माणूस रोगाचे भांण्डार बनतो. संपूर्ण शरीरात रोग पसरतो. केलेल्या पापाची फळे भोगण्याची वेळ येते.तारूण्यातील ऊन्माद संपतो शरीरभर किडे पडतात. **(क्रमशः)**

संत हे भगवंताची आठवण देण्याचे कार्य करीत असतात

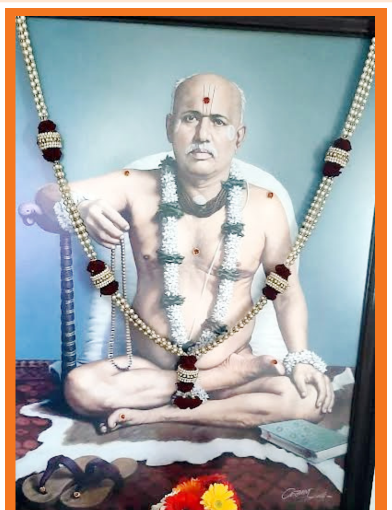

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

ज्याला सत्याचे ज्ञान झाले तो सर्वज्ञच बनला; आणि जे या सत्याला धरून राहतात ते संत होत. संत आपल्याला मार्ग दाखवायला तयार असतात, परंतु आपला अभिमान आड येतो, आणि आपण संतांना नावे ठेवतो. एकजण संतांना उद्देशून म्हणाला, ''तुम्ही आमचे नुकसान करता; अपकार करणाऱ्यावरही उपकार करायला सांगून आम्हांला मेषपात्र करता.'' वास्तविक, आपल्या संतांनी कर्मांचा ढीग पाडला आहे, पण त्यांच्या आणि आपल्या कर्मांमध्ये फरक आहे. 'राम कर्ता' या भावनेने त्यांनी कर्म केले; आपण 'मी'पणाने करतो, म्हणून कर्म आपल्याला बंधनकारक बनते. संतांची कामगिरी कुणाला दिसत नाही; आणि आमची फक्त दिसण्यापुरतीच असते, त्यामुळे ती पुरी पडत नाही !

एखादा पुष्कळ ज्ञानी झाला, पण ते ज्ञान जर वृत्तीत उतरले नाही तर त्याचा काय उपयोग? जगाचे खरे स्वरूप समजून घेण्यासाठी जो सुखदुःखाच्या जाळ्यात सापडला नाही त्याच्याकडे जावे. तो साक्षित्वाने राहून जगापासून अलिप्तच राहतो. कर्म करूनही तो अलिप्त राहतो. आपण मात्र सुखदुःखात गुरफटून जातो. संताचे अंतःकरण शुद्ध असल्यामुळे त्याची शिव्यांची भाषासुद्धा न बोचणारी, किंबहुना आशीर्वादरूपच ठरते. सत्पुरुष काही विद्वान् नसतात. अती विद्वान् मनुष्य कोणी सत्पुरुष झालेला ऐकिवात नाही. कुणी आठव्या वर्षीच घरातून निघून जातो, तर कुणी लग्नातून पळून जातो, तर कुणाला लिहायला-वाचायलाही येत नाही, असे लोक सत्पुरुष झालेले आढळतात. संतांनी देह सोडल्यावर सुद्धा लोकांना त्यांचे अस्तित्व भासते.

लहान मूल बाहेर खेळत असते, परंतु मध्येच त्याला आईची आठवण होऊन तिच्याकडे धावते. याचा अर्थ असा की, मुलाला आईचे सूक्ष्म स्मरण सतत असते. तसा भगवंताचा चटका, तशी त्याच्या अस्तित्वाची जाणीव, तशी त्याची निष्ठा, आपल्याजवळ पाहिजे. भगवंताची अशी तळमळ लागली की मनुष्य वेडा बनतो. त्या स्थितीत त्याला कुणी संत भेटला की तो निवांत होतो. संत हे खरोखर आईसारखे आहेत. ते आपल्याला भगवंताची आठवण देण्याचे कार्य करीत असतात. सर्व जगावर संतांचे उपकार आहेत. त्यांनी परमात्म्याला सगुणात आणले आणि तो आपल्याला सुसेव्य केला; परमात्म्याला आपलासा करून घ्यायला नामस्मरण हे सोपे साधन दिले; एकनाथी भागवत, ज्ञानेश्वरी असे सोपे सद्ग्रंथ निर्माण केले; आणि यथाशक्ती अन्नदान करणे हेच कलियुगात उत्तम साधन आहे असे सांगितले. या चार गोष्टी आचरणात आणायचा प्रयत्न ज्याने केला, त्याला काही कमी पडणार नाही; नेहमी समाधानच राहील.

जग संतांशिवाय असणे शक्य नाही; आम्हांला त्यांना ओळखता येत नाही.

***

॥ संत - महात्म्य ॥

संकलन : मधुकर बोरीकर

9403061886 (स्त्रोत:- इंटरनेट)

संत श्रेष्ठ श्री तुलसीदासजी

ज्योतिर्मय साहित्य

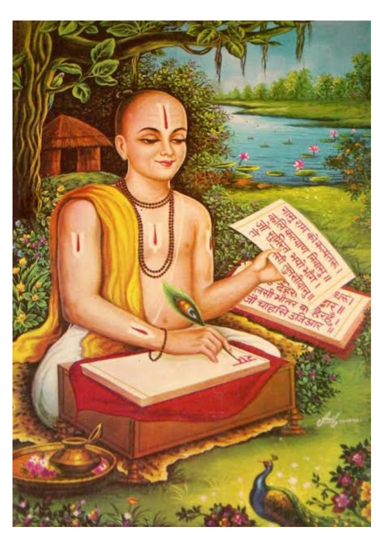

ते म्हणाले ''चित्रकूट के घाट पर, भई संतन की भिर/तुलसीदास चंदन घिसे /तिलक देत रघुवीर''

प्रभू रामचंद्राची ही अद्भुत विलोभनीय गोड छवी पाहून तुलसीदास यांच्या मनाची तृप्ती होत नव्हती. त्या दर्शनानेच ते बेभान झाले आणि प्रभूस चंदन अर्पण करण्याचे ही भान त्यांना उरले नाही. शेवटी भगवंताने आपल्या हाताने त्यांच्या कडील चंदन घेतले आणि आपल्या स्वतःच्या आणि तुलसीदासजींच्या मस्तकावर त्यांनी चंदनाचा लेप लावला. आणि भगवान अंतर्धान पावले.

संवत १६२८ यावर्षी श्री हनुमंत रायाची अनुज्ञा घेऊन तुळशीदास प्रयाग कडे प्रयाण करते झाले. तिथे माघ मासातील पर्व होते, तेव्हा त्यांना तेथील एका वटवृक्षाच्या तळाशी भारद्वाज आणि याज्ञवलक्य ऋषी यांचे दर्शन झाले. माघ मेळा संपल्यानंतर तुलसीदास पुन्हा काशी येथे आले. आणि प्रल्हाद घाटावरील एका ब्राह्मणाच्या घरी त्यांनी निवास केला. या काळातच त्यांच्यातील कवित्व शक्तीचे स्फुरण झाले आणि ते संस्कृत मधून पद्यरचना करायला लागले. पण जेव्हा त्यांनी असे पाहिले की दिवसभरात त्यांनी जी काव्यरचना संस्कृत मधून केली आहे ती रात्र झाली की अचानक लुप्त होऊन जाते. असे सात दिवस चालले, आठवे दिवशी तुळशी दासजी यांना एक स्वप्न पडले, भगवान श्री शंकराने त्यांना आदेश दिला की, तुम्ही संस्कृत मधून काव्यरचना करण्या ऐवजी तुमच्या मातृभाषेतूनच ती करा. या स्वप्नानंतर ते लगेच उठून बसले, त्यावेळेस त्यांना शिव आणि पार्वती यांचे साक्षात दर्शन झाले. तुळशी दासजींनी या दोघांनाही साष्टांग प्रणिपात केला. यावर प्रसन्न होऊन भगवान श्री शंकरांनी त्यांना असे सांगितले की तुम्ही आता आयोध्या येथे राहून हिंदीतून काव्यरचना करा. तुमची काव्यरचना सामवेदा समान फलद्रूप होईल. असा आशीर्वाद त्यांनी दिला, आणि गौरी आणि शंकर अंतर्धान पावले.

तुलसीदासजी ही आज्ञा शिरसा वंद्य मानून काशीवरून आयोध्या येथे प्रयाण करते झाले.

संवत १६३१ यावर्षी रामनवमीच्याच दिवशी असा काही योग आला की रामनवमीच्या पुण्यतिथीस तुळशीदास यांनी श्रीरामचरितमानस या पावन ग्रंथ रचनेस प्रारंभ केला. दोन वर्ष सात महिने आणि २६ दिवस या ग्रंथास पूर्ण होण्यास लागले. आजही रामचरितमानस हा एक मोठा संदर्भ ग्रंथ ठरला आहे. त्यांनी अन्यही अनेक ग्रंथ लिहिले.हनुमान चालीसा ही प्रासादिक काव्य रचनाही त्यांचीच.तेंव्हा पासूनच लाखो करोडो लोकांच्या हृदयात राम भक्ती अंकुरित करण्याचे सर्वोत्तम कार्य या ग्रंथाने केले आहे. भव सागरात पिडलेली माणसे, विचारांच्या गर्तेत सापडलेली माणसे, अडचणीचा सामना करणारी माणसे अशा सर्वांना या ग्रंथाच्या वाचनाने तृप्ती मिळते, त्यांना दिलासा मिळतो. अडचणीतून मार्गही सापडतो.

(क्रमशः)

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

प्रीणाति यः सुचरितैः पितरं स पुत्रो
यद्भर्तुरेव हितमिच्छति तत् कलत्रम्।
तन्मित्रमापदि सुखे च समक्रियं
यदेतत्त्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ते।।

अर्थ – जो आपल्या सदाचरणाने पित्याला प्रसन्न करतो, तोच खरा पुत्र होय. जी पतीच्या हिताची इच्छा करते, तीच खरी पत्नी होय. जो संकट किंवा सुखाचे वेळी समान कृती करतो, तोच खरा मित्र होय. या तीन गोष्टी जगात पुण्यवान व्यक्तीसच प्राप्त होतात.

सदाचरणी पुत्र, हितकांक्षिणी पत्नी, संकटकाळी समानाभूतीने युक्त असा मित्र या तीन गोष्टी जगात विशेष अशा पुण्यवान व्यक्तीला प्राप्त होतात, असे या ठिकाणी कवीश्रेष्ठ भर्तृहरी प्रतिपादन करतात.

माहिलांची कंबरदुखी

ज्योतिर्मय साहित्य

देशातील ३०% गृहिणींना आयुष्यात एकदातरी कंबर दुखीचा त्रासाला सामोरे जावे लागते. वेळीच उपाय न केल्यास आयुष्य भर हा त्रास सहन करावा लागतो.

घरकामात नेहमी खाली वाकणे तसेच जॉब साठी सतत खुर्चीवर बसून काम करणे इत्यादी कारणाने महिलांना व युवतींना कंबर दुखीचा त्रास होतो.

दररोज व्यायाम करणे, सकाळी थोडे फिरण्यास जाणे नियमित योगासने व सोबत संतुलित आहार घेण्यासोबत...

खालील उपायांनी कंबर दुखी च्या त्रासावर आपण मात करू शकतो.

रात्री झोपताना गरम पाण्याच्या पिशवीने कंबर शेका.

रोज १ चमचा सुंठवडा खाल्याने खूप फरक पडतो.

मोहरीचे तेल किंवा खोबऱ्याचे तेल यात लसूण घालून ते उकळावे व त्या तेलाने मालिश करावी

आहारात खनिजे, जीवनसत्व असणे आवश्यक आहे म्हणजे कबरेची झीज भरून निघेल व कामाचा ताण सहन करण्यासाठी शरीर सज्ज होईल.

योगासने केल्याने देखील कंबरदुखी वर खूप फरक पडतो चक्रासन हे आसन नियमित केल्याने जुन्या कंबरेच्या तक्रारी दूर होतात.

जेवण झाल्यावर किंवा सहज म्हणून बडीशोप खातो तसं जवस चावून खावे कम्बरदुखी व गुडघेदुखी ला खूप फरक पडतो.

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

पांढरे तीळ खाल्याने हाड मजबूत होतात व कंबरदुखी थांबण्यासाठी मदत होते.

तिळाच्या तेलाने मालिश करा फरक पडेल.

पित्ताचा त्रास नसेल तर रोज एक चमचा मेथी दाणे पावडर दोन कप पाण्यात उकळून ते पाणी एक कप झाल्यावर दिवसात चार वेळा घेत जात जा.

कबंरदुखी बंद होईल. तसेच चमचा भर महासुदर्शन चुर्ण चमचाभर दूधात तीन वेळा घ्या वरती गरमपाणी पित जा.

***

ज्योतिर्मय साहित्य

प्रत्येक वेळी नव्याने ज्याच्या सौंदर्याची अनुभूती येते त्याला सुंदर म्हणतात.ज्या वेळी मनाला जे पटते ते त्या वेळी सुंदर आहे हे समजावे अशीही सौंदर्याची एक व्याख्या आहे.

पांडुरंग काळाच आहे पण तुकोबांच्या दृष्टीने पहाना.....

मानसं अपी अचिंत्य रचना रुपस्य.. अशी जगाचे वर्णन केले आहे. या जगात जागो जागी सौंदर्य भरलेले असते.

कथा ऐकता ऐकता धावते संकलन
मधुकर बोरीकर, 9403061886

वाल्मीक भगवंताच्या रचनेचे कौतुक वाटून क्रौंच पक्षा कडे पहात असताना त्याच वेळी एक बाण आला आणि त्यातील नर पक्षास लागून तो मरून खाली पडला. पक्षिणीने पतीच्या मृत्यूने हंबरडा फोडून रडू लागली.हा प्रसंग पाहून वाल्मीक द्रवले. तो शिकारी त्या मेलेल्या पक्षास घेण्या साठी आला तेंव्हा वाल्मीक त्यास शाप देते झाले.तुला जगात कधीच प्रतिष्ठा मिळणार नाही.काम मोहित झालेल्या मिथुन करीत असलेल्या पक्षास तू मारले आहेस. तुला जगात मान्यता मिळणार नाही. वाल्मिकीची ही शाप वाणी छंद रूपाने श्लोक रूपात बाहेर पडली.

वाल्मीक तिथून बाहेर पडले त्यांच्या मनात दोन भाव आहेत त्यांना वाटले की शाप वाणी का बाहेर पडली? त्याच्या मध्ये कोणाच्या अहिताची भावना का यावी?माझ्या मनी क्रोध का निर्माण झाला? का क्रोधावर मला नियंत्रण मिळवता आले नाही?

(क्रमशः)

रवींद्रनाथ टागोर

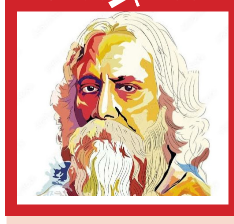

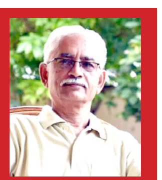

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

नष्टनीड या कथेतील सर्वच माणसे सुसंस्कृत आणि समंजस आहेत. ती कोणताही टोकाचा निर्णय घेताना आपल्याला दिसत नाहीत. त्यांनी आहे त्या परिस्थितीचा स्वीकार सामंजस्याने केलेला दिसतो आणि त्यातून मार्ग काढण्यासाठी ते शांतपणे बाजूला होतानाही दिसतात. खरे तर या कथेचा शेवट वेगळ्या प्रकारेही टागोरांना करता आला असता. कथेतील कोणत्यातरी एका पात्राचा शेवट किंवा मृत्यू दाखवता आला असता. भूपतीला आपला नवरेपणा गाजवून बायकोला वठणीवर आणण्याचा प्रयत्न करताना दाखवता आले असते किंवा चारुलतेला आयुष्यभर पश्चातापाच्या आगीत जळताना दाखवता आले असते. परंतु यापैकी काहीच त्यांनी केले नाही. टागोरांचे कथाकार म्हणून वैशिष्ट्य हे की त्यांच्या कथांमध्ये माणसे ही माणूस म्हणून वागतात. ती पुरुष किंवा स्त्री म्हणून वागत नाहीत. माणसांच्या वागण्याबोलण्यातील आणि विचारातील नैसर्गिकता,सहजता त्यांच्या कथांमध्ये आपल्याला आढळते. या कथेत भूपतीचे दूर जाणे हाच त्या क्षणी एक योग्य पर्याय होता. जाताना ती त्याला विचारते की परत केव्हा येणार ? तेव्हा तो उत्तरतो, तुला एकटं एकटं वाटेल तेव्हा मला पत्र लिही. मी निघून येईन. याचा अर्थ असा की दोघांनीही आपल्या संबंधातील सर्व रस्ते कायमस्वरूपी बंद केलेले नाहीत, एकमेकांवर कोणतेही आरोप केले नाहीत आणि आहे ती परिस्थिती शांतपणे स्वीकारली आहे. त्यामुळेच ही कथा अक्षर वाङ्मयात गणली गेली आहे. आपल्या काही कथांमध्ये टागोरांनी विवाहबाह्य संबंध दाखवले परंतु ते दाखवताना कुठेही अश्लीलता किंवा शृंगारिक वर्णने आलेली नाहीत. हे त्यांचे कथाकार म्हणून कौशल्य आहे. त्यांच्या कथांमधील पात्रे आपल्या वागण्या बोलण्यातून जीवनाच्या पुढच्या टप्प्याला नैसर्गिकपणे सामोरे जात असतात त्यांच्या संबंधाबद्दल चांगले वाईट योग्य किंवा अयोग्य नैतिक किंवा अनैतिक अशा प्रकारचा कोणताही शेरा किंवा शिक्का टागोर मारत नाहीत त्या संबंधात गुंतलेल्या व्यक्तींची जी होरपळ होताना दाखवली आहे ती त्यांच्या स्वतःच्या वागणुकीमुळे झाली आहे आणि त्या होरपळीच्या यातना ती पात्रे मूकपणे सहन करताना दिसतात. त्यांच्या इतर कथांमध्ये असणारी निसर्गाची पार्श्वभूमी देखील या सगळ्या कथांना विलक्षण परिणामकारकपणे लाभली आहे.

जात्यावरच्या ओव्या......

नातेसंबंध : नणंद-भावजय

वडील भावजय
नको पडू माह्या पाया,
बापा सारखा भाऊराया
सत्व जाईन गं वाया ||४०||

सीता भावजई
पाया पडणं चांगलं
तुझ्या कपाळाचं कुंकू
माझं जोड्व रंगल ||४१||

संदर्भ - शांताई इंगळे
संकलन - सौ. मनोरमा बोराडे
सहशिक्षिका, छत्रपती संभाजीनगर

छत्रपती संभाजीनगरमध्ये ७ मे रोजी मराठीचा गजर

२१ कविता संग्रहांसह पुस्तक प्रकाशन, काव्य स्पर्धेचेही आयोजन

ज्योतिर्मय 📖 सराहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा प्राप्त झाल्याने तमाम मराठी मनांची मान अभिमानाने उंचावली आहे. मराठी भाषेच्या सक्षमीकरणासाठी मराठीचे शिलेदार बहुउद्देशीय संस्था नेहमीच प्रयत्नशील असते व भाषा सक्षमीकरणासाठी अनेकाविध उपक्रमांचे नियमितपणे आयोजन करत असते. बुधवारी ७ मे २०२५ रोजी भारतरत्न मौलाना अबुल कलाम आझाद संशोधन केंद्र सभागृह, छत्रपती संभाजीनगर येथे गौरव अभिजात मराठी २०२५ या भव्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले आहे. या कार्यक्रमांतर्गत राज्यस्तरीय काव्यवाचन स्पर्धा, २१ कवितासंग्रहाचे प्रकाशन आणि अभिजात मराठी विशेषांक प्रकाशन, तसेच पुरस्कार वितरण समारंभ होणार आहे.

छत्रपती संभाजीनगर येथे आयोजित गौरव अभिजात मराठी २०२५ या भव्य प्रकाशन समारंभाच्या मुख्य आयोजक व उद्घाटक प्रा. डॉ. पद्मा जाधव-वाखुरे, शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, परभणी या आहेत. अध्यक्ष शिक्षक मतदार संघाचे आमदार विक्रम काळे असतील. मार्गदर्शक प्रसिद्ध शिवव्याख्याते, कीर्तनकार आणि संभाजी ब्रिगेडचे प्रदेश संघटक डॉ. बालाजी जाधव, प्रमुख अतिथी संभाजी ब्रिगेडचे प्रवक्ते ए. बी. पठाण, नरेश शेळके, सचिव, बुलडाणाच्या यशवंतराव चव्हाण सेंटरचे सचिव नरेश शेळके, विश्वस्त प्रमुख अरविंद उरकुडे, अशोक लांडगे, संस्थापक अध्यक्ष राहुल पाटील, मुख्य परीक्षक, कोषाध्यक्ष सविता पाटील यांची प्रमुख उपस्थिती राहणार आहे.

दुपारच्या सत्रात राज्यस्तरीय काव्यवाचन स्पर्धा होणार असून, या स्पर्धेत दिग्गज ४० कवी, कवयित्री सहभागी होणार आहेत. विजेत्यांना प्रथम, द्वितीय, तृतीय अनुक्रमे रुपये ३०००, २०००, १००० रोख रक्कम तसेच १० उत्तेजनार्थ ५०० रुपये रोख सोबत सन्मानचिन्ह, सन्मानपत्र व विशेषांक देण्यात येणार आहे.

मराठीचे शिलेदार बहुउद्देशीय संस्थेतर्फे सहप्रशासक वैशाली अंड्रस्कर, स्वाती मराडे, प्रा. तारका रुखमोडे, शर्मिला देशमुख घुमरे, संग्राम कुमठेकर, हंसराज खोब्रागडे, प्रतिमा नंदेश्वर, वृंदा करमरकर कार्यक्रमास सहकार्य करीत असून, कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी छत्रपती संभाजीनगर येथील गौरव अभिजात मराठी आयोजन समितीतर्फे ज्येष्ठ साहित्यिका डॉ. पद्मा वाखुरे -जाधव, उद्योजक विजय शिर्के, कवयित्री वर्षा मोटे, व्याख्याते अकिल पठाण, ज्येष्ठ कवी विष्णू संकपाळ व प्रशांत ठाकरे सिलवासा हे आयोजन समितीचे पदाधिकारी परीश्रम घेत आहेत, अशी माहिती मराठीचे शिलेदार बहुउद्देशीय संस्थेचे संस्थापक अध्यक्ष राहुल पाटील व सचिव पल्लवी पाटील यांनी दिली.

रतन टाटा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठाचे राज्यपाल सी पी राधाकृष्णन यांनी केले कौतुक

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

मुंबई – राज्यपाल सी. पी. राधाकृष्णन यांनी रतन टाटा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठाचे कौतुक केले असून विद्यापीठाला एक लाख रुपयांचे पारितोषिक जाहीर केले आहे. राजभवनात हिमाचल प्रदेश स्थापन दिन सोहळ्याचे आयोजन करण्यात आले. या सोहळ्यात विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या हिमाचल प्रदेशाच्या पारंपरिक नृत्याची प्रशंसा त्यांनी केली.

राजभवनात आयोजित करण्यात आलेल्या हिमाचल प्रदेश स्थापना दिवसाचा कार्यक्रम रतन टाटा महाराष्ट्र कौशल्य विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांनी अविस्मरणीय केला. हिमाचल प्रदेशातील नाटी हे पारंपरिक नृत्य तालबद्ध विशिष्ट कलाविष्काराचा सुंदर नमुना असून या नृत्याची गिनिज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड आधीच मध्ये नोंद करण्यात आली आहे. हेच नृत्य रतन टाटा महाराष्ट्र कौशल्य विभागाच्या खारघर येथील केंद्राच्या विद्यार्थ्यांनी सादर केले. वाद्यांच्या तालावर एका सुरात होत असलेल्या तालबद्ध पदविन्यास हे या नृत्याचे वैशिष्ट असून विद्यार्थ्यांनी अतिशय रंगतदार नृत्य सादर केले. सामूहिक कलेचा हा उत्कृष्ट नमुना असल्याचे सांगत राज्यपाल सी.पी. राधाकृष्णन यांनी विद्यार्थ्यांचे तोंड भरून कौतुक केले. हे विद्यार्थी केवळ तंत्रज्ञानातच नाही तर भारतीय परंपरेतील कलेतही कौशल्य दाखवत असल्याचे सांगत त्यांनी विद्यार्थ्यांच्या पाठीवर कौतुकाची थाप दिली. विद्यार्थ्यांनी केवळ नाटी नृत्यच नाही तर हिमाचल प्रदेशातील प्रसिद्ध लुडी, पांगी आणि बिलासपुरी पारंपरिक नृत्यही सादर करून कार्यक्रमात रंगत आणली. खारघर सोबतच पुणे येथील केंद्रातील विद्यार्थ्यांनीही यात सहभाग घेतला.

दरम्यान, रतन टाटा महाराष्ट्र कौशल्य विद्यापीठाच्या कुलगुरू डॉ. अपूर्वा पालकर, विद्यापीठाचे विद्यार्थी आणि शिक्षक यांना राज्यपालांनी घोषित केलेल्या पारितोषिकाबाबत कौशल्य विकास मंत्री मंगलप्रभात लोढा यांनी आनंद व्यक्त केला आहे. विद्यार्थ्यांनी आपली कला सादर करून भारतीय परंपरा आजही नव्या पिढीत कायम असल्याचे सिद्ध केले आहे, या शब्दात त्यांनी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन केले.

त्याचबरोबर या कलाविष्कारात विद्यार्थ्यांना सहाय्य करणारे शिक्षक आणि प्रशिक्षक यांचेही कौशल्य विकास मंत्री लोढा यांनी अभिनंदन केले आहे. विद्यापीठाच्या कुलगुरू डॉ. अपूर्वा पालकर यांनीही विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन केले असून राज्यपालांच्या पारितोषिक आणि प्रोत्साहनामुळे आमचा आत्मविश्वास अधिक वाढला असून यापुढे विविध क्षेत्रात विद्यार्थी आपले कलागुण दाखवतीलच त्याचबरोबर नृत्यातील सामूहिक भाव त्यांना आयुष्यात आणखी पुढे घेऊन जाईल असा विश्वास पालकर यांनी व्यक्त केला.

जागतिक वसुंधरा दिनी 'पर्यावरण वाचवा, वसुंधरा सजवा' अभियानाचा मुंबईत थाटात शुभारंभ

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

मुंबई – पर्यावरण संवर्धनाचा ध्यास सभोवतालच्या पर्यावरणाचे रक्षण करण्यासाठी महत्त्वाची भूमिका बजावेल. वसुंधरेच्या रक्षणासाठी सर्वांनी एकत्रितपणे पुढाकार घ्यावा, असे आवाहन पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग मंत्री पंकजा मुंडे यांनी केले. पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभाग, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, बृहन्मुंबई महानगरपालिका आणि पर्यावरण क्षेत्रातील विविध सामाजिक संस्थांच्या सहयोगाने २२ एप्रिल, २०२५ जागतिक वसुंधरा दिनानिमित्त मुंबई येथील पवई तलाव स्वच्छता व संवर्धन अभियानाच्या शुभारंभ सोहळ्याचे आयोजन गणेश घाट पवई येथे करण्यात आले होते. यावेळी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचे अध्यक्ष सिद्धेश कदम, आमदार दिलीप लांडे, पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभागाच्या सचिव जयश्री भोज, महाराष्ट्र प्रदूषण मंडळाचे सदस्य सचिव डॉ. अविनाश ढाकणे, महानगरपालिका उपायुक्त श्री.संतोष दौड आदी उपस्थित होते.

यावेळी पर्यावरण मंत्री पंकजा मुंडे यांनी पर्यावरण रक्षणात कर्तव्य आणि हक्क या दोन्ही गोष्टींची जोड देण्याची गरज व्यक्त केली. निसर्गाने मानवाला भरभरून सर्व काही दिले, पण माणसाने मात्र अतिहव्यासाने सभोवतालच्या निसर्गाचे नुकसान केले. निसर्गाचे संवर्धन करण्यासाठी शासनाबरोबरच लोकसहभाग आवश्यक आहे. यासाठी आपण वेळीच जागृत होऊन पर्यावरण संवर्धनाचे कर्तव्य बजावण्याची नितांत गरज असून सर्वांनी एकत्र येऊन काम केले तर महाराष्ट्र नक्कीच प्रदूषणुक्त होईल. नवरात्रीत ज्याप्रमाणे देवीची आराधना केली जाते. त्याप्रमाणे या सृष्टीची, वसुंधरेची आराधना केली पाहिजे. वसुंधरेला वाचविण्यासाठी आपण एकत्र काम केले पाहिजे, असेही त्यांनी यावेळी सांगितले.

जलयुक्त शिवार योजना, लेक माझी भाग्यश्री अशा योजनांना लोकांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. जलयुक्त शिवार योजनेतून ग्रामीण विभागात पाणी टंचाईवर मात करण्यात यश मिळाले, हा पूर्वानुभव लक्षात घेऊन पर्यावरण विभाग देखील निसर्ग रक्षणासाठी लोकाभिमुख चळवळ निर्माण करेल. पवई तलावाची स्वच्छता ही या

चळवळीची सुरुवात असून नागरिकांचा वाढता सहभाग हे खूप मोठे योगदान ठरेल, असा विश्वास श्रीमती मुंडे यांनी व्यक्त केला. आज २२ एप्रिल पासून ते १ मे पर्यंतच्या नऊ दिवसाच्या राज्यस्तरीय 'पर्यावरण वाचवा, वसुंधरा सजवा' या अभियानाचा शुभारंभ देखील यावेळी करण्यात आला. त्यानिमित्त पवई तलाव स्वच्छता मोहीम राबविण्यात आली. यावेळी राज्याचे फूलझाड ताम्हण रोपाचे श्रीमती मुंडे यांच्या हस्ते रोपण करण्यात आले.

प्रकाशाच्या वाटेवर एक प्रांजळ आत्मकथन

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

(मागील अंकावरून)

या आत्मकथनातील दुसरा आणि तिसरा भाग त्यांच्या प्रत्यक्ष सेवाकार्याचा आलेख प्रकट करणारा आहे. विद्युत मंडळातील अभियंता या नात्याने त्यांनी केलेल्या कार्याचा एक प्रभावी असा दाखला त्यांनी दिला आहे. त्यांनी वेगवेगळ्या ठिकाणी केलेली कामे ते कुठल्याही प्रकारचा अहंभाव न सांगता मांडतात. विशेषतः त्यांनी अभियंता या नात्याने किल्लारी भागामध्ये भूकंपानंतर केलेल्या विद्युत पुरवठ्याचे कार्य किती दूरदृष्टीचे होते याची प्रचिती या निवेदनावरून येते. त्यांनी या भागातील वीजेच्या उभारणीसाठी केलेले कार्य खरोखरच महत्त्वाचे असे म्हटले पाहिजे. किल्लारीच्या भूकंप काळातील त्यांच्या या कार्याची सचोटी आणि प्रचिती आपणास या आत्मकथनातील या भागाच्या निवेदनावरून निश्चितपणे येते.

या ग्रंथाच्या चौथ्या भागात त्यांनी पारेषण अधिकारी तसेच विद्युत चाचणी अधिकारी म्हणून केलेल्या कार्याची नोंद झाली आहे. हे कार्य करताना त्यांनी जी कुशलता आणि त्यातील तज्ञपणा दाखवला त्याचे कितीतरी सुंदर नमुने या आत्मकथनात आले आहेत. पण हे सारे आत्मकथन करताना त्यांनी कुठेही अहंगंड किंवा आपली प्रौढी मिरवलेली नाही. जे काही काम केले त्याचा प्रांजळपणे दाखला आलेखासारखा त्यांनी मांडला आहे. आत्मकथनाच्या शेवटच्या टप्प्यात लेखकाच्या कौटुंबिक जीवनाचा सुगंध दरवळला आहे. विशेषतः सेवा करत असताना त्यांनी कुटुंबातील सुखदुःखांचा लेखाजोखाही मांडला आहे. जीवनातील अनुभवांची गोळाबेरीज मांडताना त्यांनी केलेले निवेदन फार महत्त्वाचे आहे. त्यांनी आपल्या कौटुंबिक जीवनातील आनंदयात्रा मांडली आहे. शिवाय विद्युत मंडळातील अनेक महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्या पार पाडताना त्यांना करावे लागणारे प्रयत्न हे कुशलतेने मांडले आहेत. एखाद्या पुंजक्याप्रमाणे घटनांचे हुबेहूब चित्रे ते रंगवतात आणि वाचकाला खिळवून ठेवतात. त्यांच्या निवेदनातील गतिमानता ही महत्त्वाची आहे. त्यांच्या चिंतनातील जीवनाचे तत्त्वज्ञान हे त्यांनी रेखाटले आहे. प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षपणे माणूस जीवनाला सामोरा कसा जातो, जीवनातील वेगवेगळ्या कटू प्रसंगाशी कशा पद्धतीने सामना करतो आणि शेवटी यशस्वी होत असताना त्याच्या जीवनात किती माणसे येतात आणि माणसांचं झाड होतं आणि हे माणसांचं झाड कुडलीकरांनी कसं जोपासलं हे या ग्रंथामध्ये त्यांनी प्रभावीपणे रेखाटले आहे.

या आत्मकथनाच्या अंतिम चरणामध्ये पत्नीचे दुखणे, मुलांचे शिक्षण, कुटुंबाची स्थलांतरं आणि वेगवेगळ्या समस्या या सर्वांचे सुंदर, वस्तुनिष्ठ चित्रण त्यांनी केले आहे. विशेषतः पत्नीच्या आजारपणाच्या काळात त्यांना आलेले जिवंत अनुभव हे त्यांनी मांडले आहेत. शिवाय, अंतिम

चरणामध्ये त्यांनी आपल्या जीवनातील यशस्विता रंगविताना बारोमासचे लेखक देशमुख यांना त्यांनी आपल्या घरी निमंत्रित करून त्यांचा जो सन्मान केला तो प्रसंग हृदयस्पर्शी असा आहे. देशमुख त्यांना असे म्हणाले की, तुमच्यासारख्या वाचकाचा हा घरगुती सत्कार, साहित्य अकादमी पुरस्कारापेक्षा काही कमी नाही. यातूनच नारायण कुडलीकर यांच्यातला एक माणूस, यांच्यातला एक साहित्यिक आणि यांच्यातली एक सृजनशील अभिव्यक्तीचा आगळा वेगळा अनुभव आपल्या मनावर ठसून जातो. लेखक ग्रामीण भागातून आलेला आहे. तो महानगरापर्यंत पोहोचला आहे. तो उच्च पदापर्यंत पोहोचला आहे. पण तरीदेखील त्याच्या जीवनातली मृदुता, सहजता आणि सुंदरता याचे मोठे मनोज्ञ दर्शन या आत्मकथनातून घडते. त्यांची भाषा सहज सोपी, सुंदर आणि तेवढीच कलात्मक अशी आहे. एखाद्या इंद्रधनुष्याचे रंग ज्याप्रमाणे प्रभावीपणे रेखाटावेत त्या पद्धतीने त्यांनी मानवी जीवनातील प्रसंगाचे चित्रण केले आहे. प्रकाशाच्या वाटेवर हे नारायण कुडलीकर यांचे आत्मकथन आपल्या मनात एक स्वतंत्र घर उभे करते आणि आपल्याला संघर्ष, समन्वय आणि सुंदर जीवनाचा संदेश देते. संघर्ष, संवाद आणि सुसंवाद यातून घडणाऱ्या मानवी जीवनाच्या प्रवासाचे हे एवढे सुंदर आणि मनोज्ञ दर्शन क्वचितच आढळेल. अभियंता असूनही त्यांनी वेगळ्या वाटेचा प्रवास म्हणून या साहित्य लेखनाचे आणि विविध ठिकाणातून केलेल्या उपक्रमशीलतेच्या साहित्यिक आलेखाचे आपण स्वागत केले पाहिजे असे वाटते. सुबक छपाई, आकर्षक मुखपृष्ठ आणि निर्दोष मुद्रण ही या ग्रंथाची विशेषता होय. त्यामुळे पुस्तक हाती घेतले की वाचक शेवटपर्यंत वाचत राहतो आणि कुडलीकरांचा जीवनपट उलगडत राहतो.

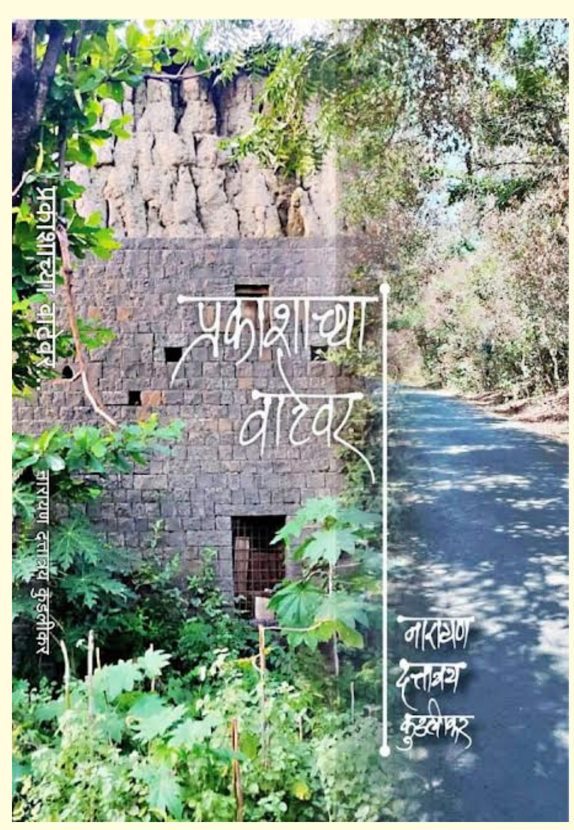

पुस्तक – प्रकाशाच्या वाटेवर,
लेखक – नारायण कुडलीकर,
जनशक्ती वाचन चळवळ, संभाजीनगर,
पृष्ठे २७९ मूल्य रूपये ३००/–.

वाचा आणि समृद्ध व्हा.....

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

जागतिक पुस्तक दिवस म्हणून दरवर्षी २३ एप्रिल रोजी साजरा केला जातो. जागतिक पुस्तक दिन, ज्याला जागतिक पुस्तक आणि कॉपीराइट दिवस किंवा आंतरराष्ट्रीय पुस्तक दिवस म्हणूनही ओळखले जाते, हा वाचन, प्रकाशन आणि कॉपीराइटला प्रोत्साहन देण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना () द्वारे आयोजित केलेला वार्षिक कार्यक्रम आहे. पहिला जागतिक पुस्तक दिन २३ एप्रिल १९९५ रोजी साजरा करण्यात आला. जगप्रसिद्ध साहित्यिक विल्यम शेक्सपियर याचा २३ एप्रिल हा जन्मदिवस तसेच मृत्यू दिवसही आहे.

दरवर्षी २३ एप्रिल रोजी जागतिक पुस्तक दिन भारतातही साजरा केला जातो. लोकांना पुस्तके वाचण्यासाठी आणि प्रकाशित करण्यासाठी प्रोत्साहित करण्यासाठी आणि जागृत करण्यासाठी हा दिवस साजरा केला जातो. सध्या इंटरनेट या माध्यमामुळे बऱ्याच प्रमाणात तरुण पिढी पुस्तकापासून थोडी दूर जात आहे असे म्हटले तर वावगे ठरणार नाही. प्रत्यक्ष पुस्तक हातात घेऊन वाचणे आणि इंटरनेटवर वाचन करणे यात खूप फरक आहे. प्रत्यक्ष पुस्तक वाचण्याचा आनंद हा वेगळाच असतो.

लहान मुलांवर सुरुवातीपासून संस्कार करण्यासाठी त्यांना संत चरित्रे, ऐतिहासिक पुस्तके, थोरामोठ्यांची चरित्र-आत्मचरित्र हे वाचून दाखवली जातात. त्यातल्या गोष्टी सांगतात. त्यामागचा उद्देश हाच असतो. पुढील काळात त्यांनाही ही पुस्तके वाचण्याची इच्छा व्हावी. त्यातूनच त्याचे मनावर संस्कार व्हावे.

वाचकांपर्यंत पुस्तके पोहोचवण्यासाठी आणि वाचनाची आवड वृद्धिंगत व्हावी म्हणून १९७५ -७६ सुमारास दिनकर गांगल, कुमार केतकर, अरुण साधू, अशोक जैन,प्र. ना.परांजपे, या मान्यवर मंडळीने ''ग्रंथाली वाचक चळवळीची'' स्थापना करून महाराष्ट्रभरात अगदी तालुका पातळी पर्यंत ही चळवळ पोहोचवली. आणि तीही स्वस्त दरात तसेच पुस्तक वाचका पर्यंत पोहोचवण्यासाठी नवीन नवीन प्रयोग केले. त्यात ग्रंथजत्रा, ग्रंथ मोहोळ,महाराष्ट्रात एकाचवेळी पन्नास ठिकाणी पुस्तक प्रदर्शन तेंडुलकरांची संवाद यात्रा, बाल झुंबड,वाचकदिन यासारखे अनेक प्रयोग होते. आणि त्यातून खूप मोठ्या प्रमाणात वाचकांचा प्रतिसाद मिळाला. तसेच ढवळे ग्रंथ यात्रा, अक्षरधारा ची पुस्तक प्रदर्शने, याद्वारे प्रयत्न झालेत. त्याचबरोबर नाशिक येथील कुसुमाग्रज प्रतिष्ठान तर्फे विश्वस्त विनायक रानडे यांनी बारा वर्षापासून सुरू केलेला ''ग्रंथ तुमच्या दारी'' हा नवीन प्रयोग. जवळपास ५०हजारांहून अधिक वाचक याच्यात जोडलेले आहेत. पंधरा देशात दोन ते अडीच कोटी रुपयांची एक लाखापेक्षा जास्त पुस्तके त्यात आहेत. तीस ते पस्तीस व्यक्तीच्या गटास ही पुस्तकांची पेटी मिळू शकते. आतापर्यंत जवळपास दोन हजार पेट्यांचे वर वितरण झाले आहे. तसेच आपण वाढदिवस, स्मृतिदिन साजरे करतो, त्यानिमित्ताने १००० रुपये देऊन अशी पेटी दान करु शकतो.. एका चांगल्या कामाला आपण हातभार लावू शकतो. पुणे मध्ये १०० च्या जवळपास या पेट्यांची संख्या आहे. मराठी वाचक जेथे, ग्रंथ तुमच्या दारी तेथे.... अशाप्रकारे कार्य सुरू आहे.

पुंडलिक पै यांची डोंबिवली येथील पै फ्रेंड्स लायब्ररी. ही सुद्धा वाचकांसाठी नवनवीन कार्यक्रम करून वाचन संस्कृती वाढीस मोलाचे योगदान देत आहे. जवळपास दीड ते दोन लाख पुस्तके त्यांच्याकडे आहेत. लहान मुलांसाठी स्वतंत्र विभाग आहे. त्यांच्या सहासात शाखा आहेत.

त्याच बरोबर बदलापूर येथील श्याम जोशी यांचे ''ग्रंथसखा'' वाचनालय याचाही उल्लेख करावा लागेल. त्यांनीसुद्धा सुरुवातीला व्यक्तीगत भांडवलातून हे वाचनालय सुरू केले. आज त्यांच्याकडे ६० ते ७० हजार मराठी ग्रंथ आहेत. आणि एक चांगले वाचनालय म्हणून नावारूपाला आले आहे.

डोंबिवली, ठाणे, मुंबई, पुणे, आदी ठिकाणी काही वाचनालया मार्फत पुस्तक आदान प्रदान कार्यक्रम केला जातो त्यात आपल्या जवळचे वाचलेले पुस्तक देऊन जे पुस्तक वाचले नाहीत ते घेऊन जायचे.

अजून एक उल्लेखनीय गोष्ट म्हणजे अनेक जण वैयक्तिक पातळीवर वाचनासाठी प्रयत्न करीत आहेत. अश्याच माझ्या वाचनात काही गोष्टी आल्या त्या नमूद करतो.

सोलापूर जिल्ह्यामध्ये काशीराम कोळी नावाचा तरुण बैलगाडीत पुस्तक घेऊन फिरतो. बैलगाडीतच फिरते वाचनालय सुरू केले आहे. गावोगावी तो पुस्तके घेऊन फिरतो. आणि लोकांना वाचायला प्रवृत्त करतो. त्याच्या गाडीमध्ये जवळपास पाचशे सहाशे पुस्तके असतात.

अकोला शहरात गजानन नारे यांचेही असे फिरते वाचनालय आहे. मुलांमध्ये वाचनाची गोडी निर्माण व्हावी म्हणून ते पुस्तकाची गाडी घेऊन फिरतात.

विद्यार्थीदशेतच वाचनाची आवड निर्माण व्हावी हा प्रमाणिक हेतू आहे असे ते सांगतात. अशी ही साहित्यप्रेमी मंडळी सुद्धा सेवा करून वाचन संस्कृती रुजवत आहे ही खरोखरच अतिशय समाधानाची,कौतुकास्पद गोष्ट आहे.

दिलीप देशपांडे.
जामनेर. जि.जळगांव.
मोबा.८९९९५६६९१७

जीवन इंगळे यांची लहानाबरोबर मोठयांनी पुस्तके वाचावे हीच त्यांची तळमळ आहे. आणि म्हणून पुणे आणि सातारा जिल्ह्यातील अनेक गावांना त्यांनी भेट दिली आहे. पुस्तके ही सर्वात जवळची मित्र असतात आणि त्यांचे सानिध्यात राहिलो तर आपण विचारांनी समृद्ध होऊ अशी त्यांची भावना आहे.

विदर्भातील वर्धा येथे सचिन सावरकर हे शिक्षक, पुस्तक दोस्ती जागर म्हणून कल्पना पुढे आणली आहे. पाच ते वीस वर्षे वयोगटातील बालक व युवकांना एकत्र आणून त्यांना पुस्तके वाचायला द्यायची आणि युवकांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण करायची. वाचन हा संस्कार असून लहानपणापासून मुलांवर रुजवण्याची गरज आहे ही त्यांची त्यामागची भूमिका आहे. या कामात त्यांना अजून काही शिक्षकांचे सहकार्य आहे.

तामिळनाडू मध्ये एका केशकर्तनायात वाचनालय सुरू केल्याची बातमी वाचली होती. त्याच्या केशकर्तनालयात आठशे पन्नास पुस्तके आहेत. पुस्तक वाचून प्रामाणिक प्रतिक्रिया दिली तर ग्राहकाला तो ३० टक्के सवलत देतो. पुस्तक हा आपला चांगला सहकारी आहे असेच म्हणतो व आपल्या केशकर्तनालयात प्रतिक्षेत असलेल्यांना तो रिकामा वेळ जाऊ नये म्हणून पुस्तक हातात देतो. बघा म्हणजे मोठ्या प्रमाणा पासून तर लहान प्रमाणात वाचन वृद्धि व्हावी म्हणून किती प्रयत्न केले जातात..

मध्यंतरी एक लेख वाचण्यात आला होता त्यात जर्मनीची पुस्तक विषय माहिती होती. त्यात म्हटले होते-...

जर्मनीमध्ये रस्त्याने पुस्तकांची कपाट असतात. त्या प्रत्येक कपाटात साधारणता दोनशे ते अडीचशे पुस्तके असतात. रस्त्याने जाणारा येणारा त्यातून पुस्तक घेऊ शकतो. कृपया तुमच्या आवडीची पुस्तके घ्या आणि योग्य वेळी ती परत करा, नवीन पुस्तकांची भर घातल्यास स्वागत आहे.अशी पाटी लिहिलेली असते. पुस्तकांनी सजलेली श्रीमंत घरच मला येथे अधिक भेटली असे लेखात लेखिकेने नमूद केले आहे.

नासिक येथे ओझर विमानतळ रस्त्याने द रिलॅक्स कॉर्नर नावाचे हॉटेल रेस्टॉरंट आहे. विशेष म्हणजे या रेस्टॉरंट मध्ये वाचनालय आहे. हेतू हा की जेवणाबरोबरच येथे वाचनाची भूक भागवली जाते.निरनिराळ्या विषयावरची पुष्कळ पुस्तके या ठिकाणी आहेत. जेणेकरून जेवणाच्या आधी किंवा जेवणाच्या नंतर जो वेळ घालवतो त्या वेळात पुस्तक वाचावे, हाताळावे. हे रेस्टॉरंट भिमाबाई जोंधळे आणि त्यांचा मुलगा प्रवीण जोंधळे हे चालवतात. वेळ मिळेल तसे वाचनाचे महत्त्व ही सांगतात. या ठिकाणी झणझणीत झुणका पिठले, भाकरी, ठेचा, विशेष करून आहे. अनेक मान्यवरांनी भेट दिली आहे तसेच प्रवासीही या ठिकाणी थांबून जेवण करुन पुस्तक वाचनाचा लाभ घेतात.

मुंबईमध्ये महानगरपालिका मार्फत झोपडपट्टी तेथे वाचनालय हे संकल्पना राबवली जाते.

पुण्यात चपराक प्रकाशन अनेक नवनवीन विषयावर नवनवीन लेखकांची पुस्तके प्रकाशित करित आहे.

महाराष्ट्र सरकारने प्रत्येक जिल्ह्याच्या ठिकाणी पुस्तकाचे गाव ही संकल्पना राबवण्याचे ठरवले आहे. सिंधुदुर्ग जिल्ह्यात तसेच नवेगाव बांध, आंबेजोगाई,केशवसुत स्मारक मालगुंड अशा काही ठिकाणी पुस्तकाच्या गावासाठी निवड झाली आहे. आदेशही निघाले आहेत व अजून गावांची निवड करण्याचे काम सुरू आहे.

आज महाराष्ट्रात मध्यमवर्गीय आणि उच्च मध्यम वर्गात परिस्थिती बघितली तर घराघरांमधून मराठी शिकणार्या मुलांचे प्रमाण कमी होते आहे. दुसरे म्हणजे पुस्तक खरेदीला आखडता हात घेतला जातो. मॉलमध्ये खरेदी हॉटेलमध्ये जेवण, वाढदिवस पार्टी यावर हजारांनी रुपये खर्च करतो पण दोनशे,अडिचशे रुपयाचे पुस्तक घ्यायला मागेपुढे बघतो. ही परिस्थिती नाकारून चालणार नाही. साहित्य संमेलनात पुस्तक खरेदी करणारा एक विशिष्ट वर्ग असतो. बाकी विंडो शॉपिंग करतात.

आपण थोरामोठ्यांच्या जयंती पुण्यतिथी साजरी करतो,(रस्त्याला) मार्गाला त्यांचे नाव देतो,पण त्यांनी सांगितलेला मार्गाने जात नाही. त्यांचे साहित्य आहे ते वाचत नाही ही फार मोठी शोकांतिका आहे.

डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांना पुस्तकाविषयी फार प्रेम होते. ज्यावेळी त्यांच्याकडे पुस्तक खरेदी करण्यासाठी पैसे नव्हते त्यावेळी ते ग्रंथालय उघडे त्यावेळी जात, व त्याची वेळ संपेपर्यंत तिचे वाचन करीत. नंतरच्या काळात मुंबई दादर येथील राजगुरू याठिकाणी बाबासाहेबांनी पन्नास हजार अधिक पुस्तकांचा संग्रह केला होता. आणि जगातील हे त्यांचे सर्वात मोठे व्यक्तिगत ग्रंथालय होते. त्यात विविध भाषांमधील ग्रंथाचा समावेश आहे. त्यांच्या वाचाल तर वाचाल या विचाराने अनेकांना प्रेरणा मिळाली. बाबासाहेब नेहमी म्हणत तुमच्याकडे दोन रुपये असतील तर त्यातील एक रुपयाची भाकरी घ्या आणि एक रुपयाचे पुस्तक'' कारण भाकरी तुम्हाला जगायला मदत करेल तर पुस्तक तुम्हाला कसे जगावे हे शिकवेल. आज आपण बाबासाहेबांची जयंती पुण्यतिथी साजरी करतो प्रत्येक कार्यक्रमात त्यांचा उल्लेख करतो परंतु त्यांचे हे कार्य समोर आणणे सगळ्यांना माहीत करून देणे ही सुद्धा काळाची गरज आहे.

आता काही शहरात जसे पुणे, मुंबई ,सातारा अशा ठिकाणी पुस्तक महोत्सवाचे आयोजन केले गेले आणि त्यातून पुस्तक प्रकाशन आणि वाचन या दोन्ही गोष्टी साध्य केल्या गेल्यात.

आपण असं वाचन करू या, यातूनही स्फूर्ती व प्रेरणा मिळेल व जगण्याचे नवीन मार्ग सापडतील. मुलांमध्ये संस्काराचे बीज पेरल जाईल. सकारात्मक विचार मिळेल, अशाच वाचनाची गरज आहे. वाचाल तर समृद्ध व्हाल .तेव्हा खूपच चांगल आणि सकस वाचा. आपल्या जाणिवा समृद्ध करा.

जागतिक पुस्तक दिनानिमित्त वाचन कट्टा एक अभिनव उपक्रम

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

जागतिक पुस्तक दिन, दरवर्षी २३ एप्रिल रोजी साजरा केला जातो, पुस्तके माणसाला प्रेरणा देतात. शिवाय पुस्तक हे माणसाचे मित्र बनतात. पुस्तके जगण्याची प्रेरणा बनतात, पुस्तक दिन हा केवळ एक दिवस नसून, तो वाचनाच्या आनंदाचा उत्सव आहे, त्याच अनुषंगाने जगभरात वाचन संस्कृतीला चालना देण्यासाठी विविध उपक्रम राबवले जातात. ''वाचन कट्टा'' हा एक सामाजिक आणि बौद्धिकरित्या समृद्ध करणारा उपक्रम आहे, जो भारतात आणि इतर अनेक देशांमध्ये लोकप्रिय होत आहे. डिजिटल युगातही वाचन संस्कृती टिकवण्यासाठी ऑनलाइन पुस्तक चर्चा, ई-ग्रंथालये आणि वाचन गट यासारखे उपक्रम उपयुक्त ठरत आहेत.

जगभरातील वाचन संस्कृती आणि वाचन कट्टा उपक्रम ऑक्सफर्ड आणि केंब्रिज विद्यापीठ (यूके) येथे विद्यार्थ्यांसाठी बुक क्लब्स आणि रीडिंग सर्कल्स असतात, जिथे विशिष्ट साहित्यिक कादंबऱ्या, संशोधन पेपर्स किंवा समकालीन लेखनावर चर्चा होते. विद्यापीठीय ग्रंथालयांमध्ये वाचन तास आणि लेखकांसोबत संवाद कार्यक्रम घेतले जातात. हार्वर्ड आणि एमआयटी (अमेरिका) येथे '' '' नावाचा उपक्रम चालतो, ज्यात जगातील महान साहित्यिक कृत्यांचे वाचन आणि त्यावरील चर्चा केली जाते. काही विभागांतून वाचन गट तयार करून, विषयानुरूप पुस्तकांची देवाणघेवाण केली जाते.भारतात सुद्धा लिटरेचर फेस्टिवल विविध ठिकाणी भरवले जातात. त्यामध्ये हा उपक्रम आवर्जून असतो.

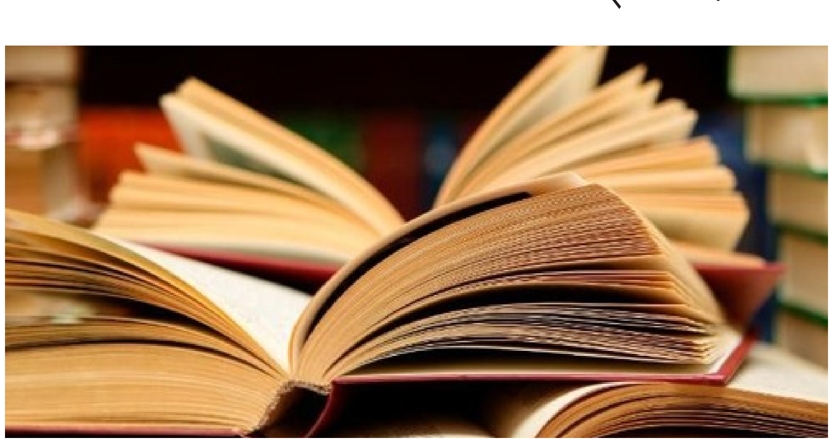

ग्रंथ हा ज्ञानाचा अथांग सागर असून, त्यातून मिळणारे विचार, अनुभव, आणि ज्ञान आपल्या जीवनाला समृद्ध करतात. तर वाचन हे माणसाच्या बौद्धिक आणि मानसिक विकासाला चालना देतात. वाचन संस्कृती हा प्रत्येक देशाच्या सामाजिक, शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक प्रगतीचा एक महत्त्वाचा भाग आहे. यामध्ये वाचन कट्टा, पुस्तक क्लब, सार्वजनिक वाचनालये, डिजिटल वाचन मंच आणि वाचन प्रेरणा उपक्रम यांचा समावेश होतो. वाचन संस्कृती आणि वाचन कट्टा उपक्रम हे जगभरातील विद्यापीठांमध्ये विद्यार्थ्यांना वाचनाची गोडी निर्माण करण्यासाठी व विचारांची देवाणघेवाण करण्यासाठी राबवले जातात. जगभरातील विविध देशांमध्ये वाचनाच्या सवयी, ग्रंथालये आणि वाचनावर आधारित उपक्रम विविध स्वरूपात दिसून येतात. याच उद्देशाने वाचन कट्टा हा उपक्रम विविध ठिकाणी राबवण्यात येत आहे. वाचन कट्टा हा वाचनप्रेमींना संवाद आणि विचारांची देवाणघेवाण करण्यासाठी एक खुला मंच आहे. येथे निवडक समकालीन पुस्तके, घटना लेख, लेखक, विविध साहित्यप्रकार, आत्मकथने, प्रवासवर्णन, ललित, गद्ये, पद्य, चरित्र्ये, कला कृती, चित्रपट कथानक यावर चर्चा केली जाते. अनुभव शेअर केले जातात व यातूनच नव्या वाटा शोधण्यास मदत होते. विचारांना नवे दृष्टिकोन मिळतात व साहित्याचा आनंद अधिक सखोल होतो. या उपक्रमामुळे समाजात वाचनाची संस्कृती रुजण्यास मदत होते. तरुण पिढीमध्ये वाचनाची आवड निर्माण करण्यासाठी, साहित्याच्या विविध शाखांची ओळख करून देण्यासाठी, सशक्त बौद्धिक चर्चा मंच उभारण्यासाठी, वाचनसंस्कृती वाढवण्यासाठी आणि वाचनप्रेमींच्या संवादासाठी हा उपक्रम शैक्षणिक परिसर, ग्रामीण भागात पारावर, चावडीवर, विविध क्लब, मोकळ्या जागी हा उपक्रम यशस्वी होत आहे.

सुनील भारोडकर
नाशिक

सर्वांच्या सहमतीने व सहभागाने होणाऱ्या या उपक्रमाद्वारे विविध सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक व राजकीय विषयांवर चर्चा करण्याची संधी मिळते. सर्जनशीलता व वैचारिक नाविन्यता निर्माण करण्यासाठी हा सर्व वर्गातील नागरिकांसाठी हा एक खुला मंच उपयुक्त व उपक्रमशील असून तो दिशादर्शक ठरत आहे.

पुस्तक वाचन या उपक्रमाचा उद्देश म्हणजे..

पुस्तके वाचण्याची आवड निर्माण करून, वाचनाची गोडी वाढवून चिंतन, विचारविनिमय करण्यासाठी साहित्य, लेखक, आणि विविध समकालीन समग्र विषयांवर चर्चा करून वाचकांचा दृष्टिकोन विस्तृत करून विचारांची आदान-प्रदान करणे. तसेच विविध साहित्यप्रकारांची ओळख जसे कादंबरी, कथा, कविता, चरित्र, इतिहास, तत्त्वज्ञान, विज्ञान, चित्रपट इत्यादी विविध साहित्यप्रकार वाचकांपर्यंत पोहोचवणे. वाचनसंस्कृतीला चालना देऊन वेगवान जीवनशैलीमुळे कमी होत चाललेली वाचनाची सवय पुन्हा दृढ करणे.जेणेकरून विविध सामाजिक आणि सांस्कृतिक बांधिलकी वाढवण्यास मदत होते. वाचनाच्या माध्यमातून समाजाभिमुखता व सामाजिक भान वाढते. संवाद कौशल्य आणि आत्मविश्वास वृद्धी होऊन ग्रंथचर्चे च्या माध्यमातून विचारप्रदर्शन आणि आत्मविश्वास वाढतो. नवीन विषय समजण्यास मदत होऊन ज्ञानात भर पडते. आपला अभ्यास विषय सोडून नवीन विषयाबद्दल, सामाजिक राजकीय, आर्थिक, पर्यावरणीय क्षेत्रातील नव-नवीन प्रवाह यांची माहिती होते.

एकूणच पुस्तके वाचण्यासाठी उपयुक्त वाचन कट्टा हा उपक्रम तरूण, विद्यार्थी वर्ग यांना केवळ वाचनापुरता मर्यादित न राहता समाजात वाचनसंस्कृती रुजवणारा आणि विचारांना दिशा देणारा एक महत्त्वाचा उपक्रम ठरेल.

***

रुग्ण आणि रुग्णालय दोघंही जगले पाहिजेत - डॉ. ओमप्रकाश शेटे

ही आमची भावना नाही ही आमची जबाबदारी आहे

ज्योतिर्मय 📖 साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर /संजय व्यापारी

आज आम्ही केवळ एक अधिकृत घोषणा करत नाही माननीय मुख्यमंत्री देवेंद्रजी फडणवीस साहेबांच्या दूरदृष्टीपूर्ण मार्गदर्शनाखाली आणि सन्मानीय सार्वजनिक आरोग्य मंत्री श्री प्रकाशजी आबिटकर साहेबांच्या सक्रिय सहभागामुळे, महाराष्ट्राच्या आरोग्य व्यवस्थेच्या नव्या पर्वाची आता सुरुवात करत आहोत.

१७ एप्रिल २०२५ रोजी, शासन निर्णय क्रमांक मफु यो-२०२५/प्र.क्र.८६/ ई-१०४४४९४/आरोग्य-६ अन्वये, राज्यात एकत्रित आयुष्मान भारत प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना व महात्मा फुले जन आरोग्य योजना या दोन्ही योजनांच्या उपचार यादीत सुधारणा करण्यासाठी अभ्यास समिती गठीत करण्यात आली आहे. ही समिती म्हणजे केवळ धोरणात्मक उपक्रम नाही ही आहे सामान्य माणसाच्या हक्कासाठी लढणाऱ्या शासनाची जबाबदार कृती.

या अभ्यास समितीची प्रमुख उद्दिष्टे:

✻ सध्या अस्तित्वात असलेल्या १३५६ उपचार पद्धतींचा पुनरावलोकन

✻ एचबीपी २०२२ मधील उपचार व दर यांची राज्य योजनेशी तुलनात्मक अभ्यास

✻ रू.५ लाखांहून अधिक खर्चाचे उपचार दुर्मिळ व गंभीर आजारांवर देखील

✻ प्राथमिक आरोग्यसेवेतील आवश्यक तपासण्या आणि सुविधा योजनेंतर्गत आणणे

✻ शासकीय रुग्णालयांसाठी राखीव उपचार, आणि त्यातील कार्यक्षमता वाढवणे

✻ ६०/६५ वर्षांवरील ज्येष्ठ नागरिकांसाठी योजनेचा विस्तार

आमची भूमिका स्पष्ट आहे:

✻ रुग्ण हाच केंद्रबिंदू आहे पण रुग्णालय हाच आधारस्तंभ आहे.

✻ तेव्हा फक्त उपचारांची यादी नव्हे, तर विश्वासाची भिंत उभी करत आहोत.

✻ अध्यक्ष आयुष्मान भारत मिशन महाराष्ट्र समिती या नात्याने मी सांगतो, ही समिती एका महिन्यात आपला अहवाल सादर करणार असून, या निर्णयांची अंमलबजावणी ही आरोग्य सेवेच्या लोकशाहीकरणाची नवी दिशा ठरणार आहे.

✻ विश्वास ठेवा कारण आम्ही शासन चालवत नाही, आम्ही व्यवस्था जगवत आहोत.

✻''रुग्ण आणि रुग्णालय दोघंही जगले पाहिजेत''

✻ हा केवळ घोषवाक्य नाही ही आहे महाराष्ट्रातील प्रत्येक घरात पोहोचणारी आरोग्याची हमी.

डॉ. ओमप्रकाश स. शेटे
अध्यक्ष, आयुष्मान भारत मिशन महाराष्ट्र समिती
(महाराष्ट्र शासन)

***

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559